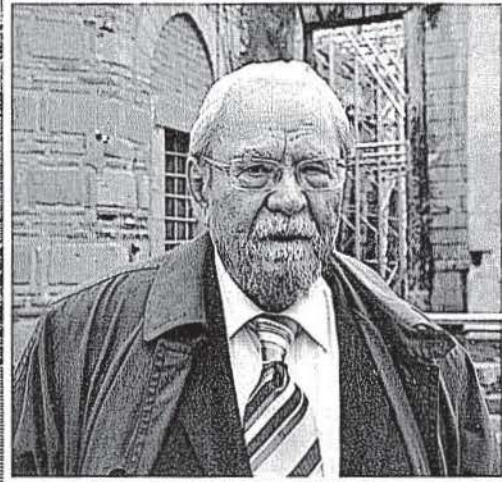
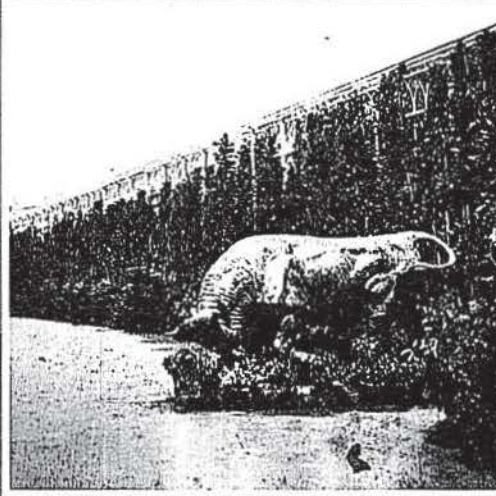
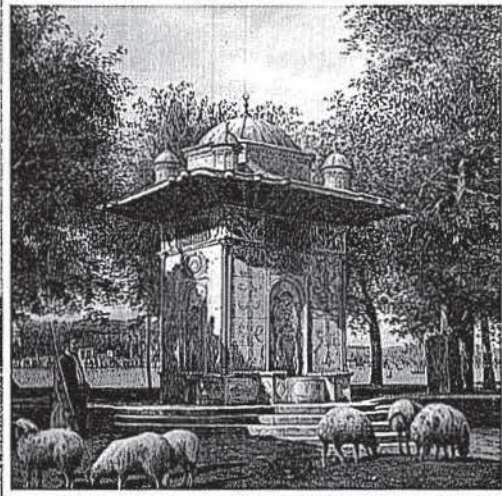

MILLİ SARAYLAR

KÜLTÜR-SANAT-TARİH DERGİSİ SAYI:7 / 2011

ISSN 1304-9046

Türk Resim Sanatı'nın Gelişiminde Asker Ressamların Etkisi

Gülşen Sevinç Kaya*

 Osmanlı İmparatorluğu'nun Lale Devri'nden itibaren Batı'yı tanıma sürecinde geçirdiği değişimler, kültürel hayatına yeni bir yön verir. Avrupa'ya gönderilen elçiler, gittikleri yerlerin bilim ve tekniğini inceleyen aynı zamanda sanat faaliyetlerine de katılırlar. Bu dönemde Batı'nın da Osmanlı İmparatorluğu'na her zamanki ilgisi sürmektedir. Böylece Osmanlı yöneticileri, gelen sanatçılar vasıtasıyla Batı'yı yakından tanıma imkânı bulurlar. 18. yüzyıl sonunda, minyatür sanatı Batı anlayışında resim karşısında kaybolmaya başlar. Başlangıçta minyatürü andıran duvar resimlerinde zamanla başarılı örnekler verilir. Sultan III. Selim döneminden itibaren sarayın resim sanatına olan ilgisi ve desteği somut olarak ortaya çıkmıştır. Sultan II. Mahmud, Tasvir-i Hümayûn'unu devlet dairelerine astırarak resim sanatının gelişimine hız kazandırır.

Batı'nın bilim ve tekniğini yakalamak için kurulan Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn'da derslerde görsel anlatım yönünden resimden faydalandığı bilinir.¹ Sultan III. Selim döneminde istihkâm ve topçu subayı yetiştirmek için 1793 yılında Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn kurulur. Okulda mesleğin gereği yapılan topoğrafik çizim ve resimler, resme yeteneği olan gençlerin yetişmesini sağlar. Aldıkları eğitimin gereği doğa resimleri yapan bu genç öğrenciler, Batılı anlamda Türk resminin ilk temsilcileridir. Avrupâda öğrenim görmüş Mühendishâne Nâzırı Bekir Paşa, mezun olan resme yetenekli subaylara okulun matbaasında çalışma imkânı sunmuştur. Okul, 1851-1852 öğretim yılından itibaren Mühendis Sınıfı, Topçu Sınıfı ve Ressam Sınıfı adlarıyla altı yıl boyunca mezun vermiştir.²

1834'de açılan Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne'nin programına ise resim dersleri bir yıl sonra konulur. Yine bu dönemde açılan askeri idâdilerin programına resim dersleri konulur. Harbiye, İdâdi ve Harbiye olarak iki kademeli düzenlenir.³ Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne'de Shranz ve Guès adlı ressamlar ders vermiştir. Malta'da yerleşen İspanyol bir baba ile İngiliz-İspanyol bir annenin çocuğu olan Joseph Schranz, 1832'de İstanbul'a gelir. Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne ve Harbiye İdâdisi'nde resim dersleri verir. Sultan II. Mahmud zamanında tersane ve tophane işlerinde çalışmak üzere İstanbul'a yerleşen Fransız kökenli bir ailenin çocuğu olarak Türkiye'de doğan ve Roma'da öğrenim gören Mösyö Guès, Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne'de 1846 yılından itibaren 40 yıl yağlıboya ve desen dersleri vermiştir.⁴ Olgun desencililiğiyle tanınan Sultan Abdülaziz,

1 Tefvik Paşa, *Aslan*, baskı,
32.5 x 46 cm.,
Env. No. 64/ 2236.46.

şehzadeliği sırasında Guès ve Schranz'dan resim dersi almıştır.

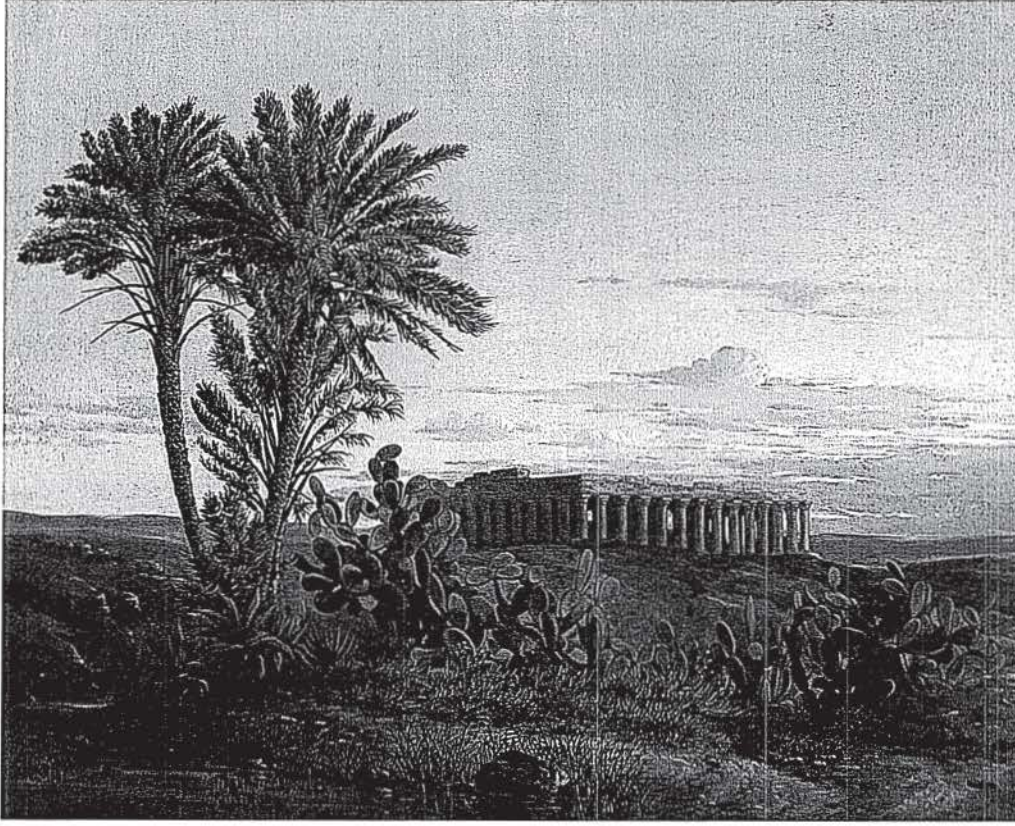
Asker ressamlarımızın yetişmesinde büyük katkıları olan Schranz ve Guès, aynı zamanda Türkiye'deki okul sergilerini ilk kez düzenleyen kişilerdir. Sultan Abdülmecid, 1849'da Harbiye'de düzenlenen bu resim sergisini ziyaret etmiştir. Ayrıca okulda yapılan sınavlara girmiştir. Sergiye katılan resimlerden bazıları Padişah'a sunulmuştur.

Sultan Abdülmecid döneminde açılan sivil okullardan Hendese-yi Mülkiyye ile Sultan Abdülaziz döneminde açılan Galatasaray Sultnisi ve Darüşşafaka Lisesi'nde resim derslerine önem verilir. 1869'da rüşdiye ve iddilerde resim dersleri zorunlu hale getirilir. 1877'de uygulamaya başlanan Menşe-i Muallim programında lisele-re resim ğretmeni yetiştiren sınıf-ı evvel ve askeri rüşdiyelere ğretmen yetiştiren sınıf-ı sn olmak üzere iki bölüm oluşturulmuştur.

Batılı anlamda Türk resminin gelişmesinde ve ressamların yetişmesinde ders programlarında resim derslerinin yer aldığı Mühendishane-i Berr-i Hmyn ve Mekteb-i Harbiyye-i şâhâne'nin önemli rolü olur. Mühendishane-i Berr-i Hmyn'da genç topçu subaylarının yetişmesi için perspektif ve gölge dersi verilir.⁵ Mühendishâne-i Berr-i Hmyn ve Mekteb-i Harbiyye-i şâhâne gibi yeni askeri okullarda resim derslerinin ders programlarında yer alması asker ressamları sınıfının doğmasıyla sonuçlanır. Bu okullarda yetişen yetenekli asker ressamlarımızdan Tefvik ve İbrahim Efendiler 1835 yılında Avrupa'ya resim eğitimine gönderilir. Asker ressamlarımız Ressam Ferik İbrahim Paşa (1815-1891), Ferik Tefvik Paşa (1819-1866) ve Hüsnü Yusuf (1817 -1861), Batılı anlamdaki Türk resminin ilk temsilcileridir. Onlar saltanata bağlı asker ve sanatçı olarak yetiştirilmişlerdir. Ferik İbrahim Paşa ile Ferik Tefvik Paşa'nın ilginç yaşam öyküleri vardır. 19. yüzyılda Osmanlı padişahları genç Türk ressamlarının çalışmalarını maddi ve manevi olarak desteklemişlerdir. İmparatorluklarda iktidarın beğenisinin dışına çıkan sanatçılar, iktidarın ilgi ve desteğinden genelde yoksun kalmışlardır.

İbrahim Efendi (Ferik İbrahim Paşa), Mühendishane'den mezun olduktan sonra

2

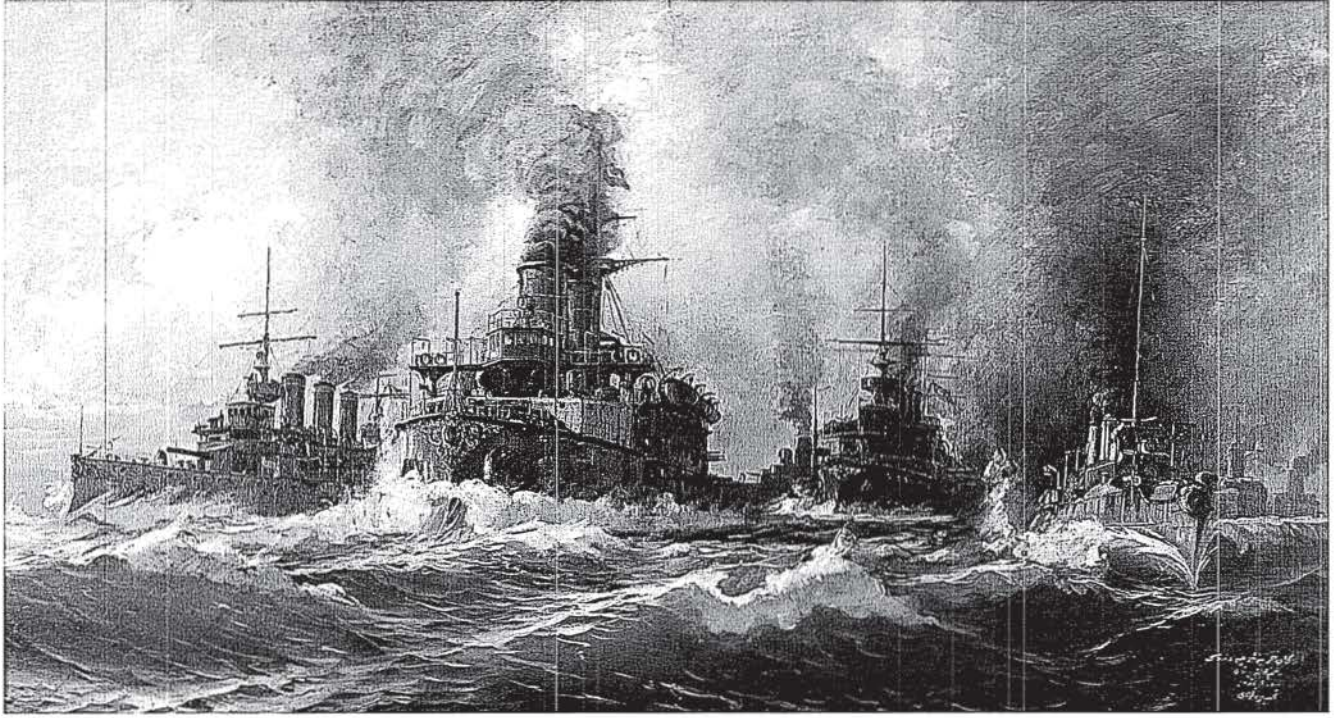

2 Servili Ahmed Emin,
Baalbek Harabeleri, tuval
üzerine yağlıboya,
71.5 x 90 cm.,
Env. No. 12/ 2718.

Avrupa'ya resim eğitime gönderilmiştir. Sanatçının yurda döndükten sonra Sultan Abdülmecid'e resim dersleri verdiği ve Padişah'ın portresini yaptığı bilinir. 1835 yıllarının Natürallizm akımı etkisiyle yetişen İbrahim Efendi, Sultan Abdülmecid'in yüzündeki çiçek bozuğunu bile belirtir. Bu durum Sultan Abdülmecid'in kışkırtılığine sebep olur ve genç sanatçı gözden düşer. Aralarında kıskançlık bulunan saray nakkaşlarından Vehib Abdullah'ın çıkardığı İbrahim'in bilerek padişahı küçük düşürmek istediği söylentisi, sarayda huzursuzluk yaratır. Bu söylentiler sebebiyle ressam Yüzbaşı İbrahim 1848 yılında Bursa'ya sürgün gönderilir. Sürgünde iken Bursa'dan manzara yapmıştır. Resme ilgi ve yeteneği bulunan Sultan Abdülaziz 1861 yılında tahta çıkınca sanatçının sürgünü sona ermiştir. Ferik İbrahim Paşa, Sultan Abdülmecid'in kızı Münire Sultan (1844-1862) ile 1861 tarihinde evlenmiştir. Münire Sultan, Ferik İbrahim Paşa ile evlendikten bir yıl sonra genç yaşta ölür. Askeri Şûrâ üyeliğinden emekli olan Ferik İbrahim Paşa'nın portre, manzara ve natürmort çalışmaları bilinmektedir.

Enderun'da yetişen Mekteb-i Harbiye mezunu Ferik Tevfik Paşa, Avrupa'da resim eğitimi görmüştür. Ressam Tevfik, Sultan Abdülmecid'in saray hayatına uyum sağlamadığı için ayrıldığı eşi Bezmârâ Kadın ile evlenmiştir. Bezmârâ, Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İsmail Paşa'nın evlatlığıdır. Sultan Abdülmecid'in kardeşi Sultan Abdülaziz tahta geçtikten sonra Tevfik Paşa'yı azlettiği gibi, Bezmârâ ve Tevfik'i Bursa'ya sürgüne göndermiştir. Sürgünde iken Bursa Ulu Camii'nin depremde zarar gören mihrap süslemelerini yaptığı bilinir. Tevfik Paşa, sürgünden kurtulmak için eşinden boşanır. Tevfik Paşa madalyalar üzerine portreler işlemiştir.

Aynı dönem sanatçılarından biri de Hüsnü Yusuf'tur. Mühendishâne-i Berrî-i

1

1 Diyarbakırlı Tahsin,
Kruvazörler, tuval üzerine
yağlıboya, 70 x 132 cm.,
Env. No. 11 / 1525.

2 Hüseyin Zekai Paşa,
Küçükçeşme, tuval
üzerine yağlıboya,
59 x 84.5 cm.,
Env. No. 3 / 316.

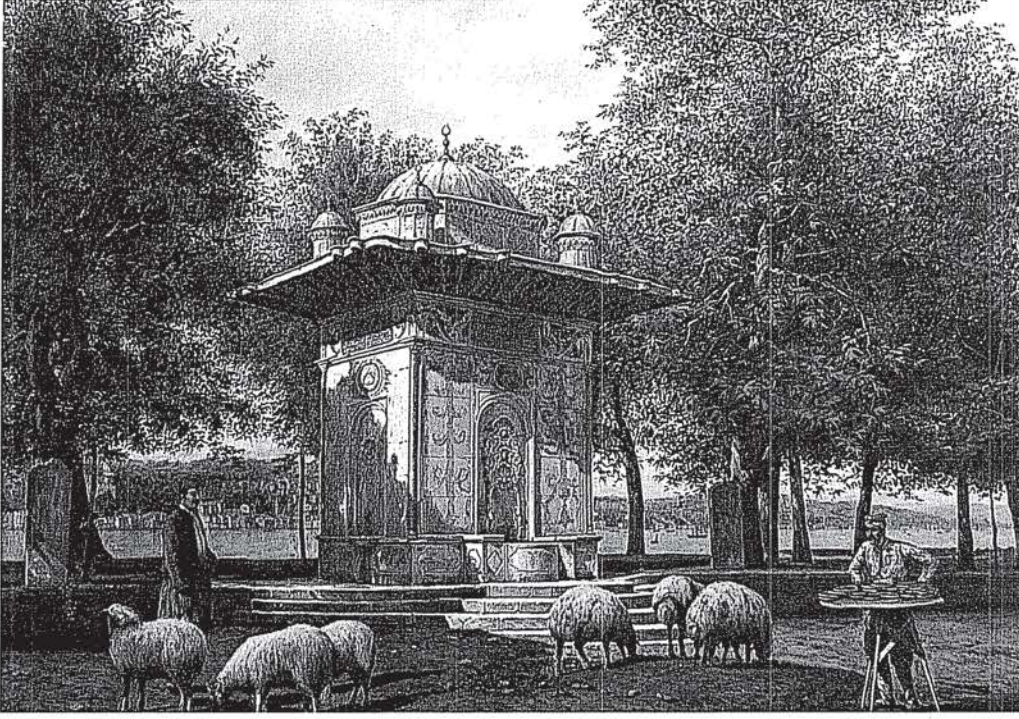
3 Osman Nuri Paşa,
Mescid-i Aksâ, tuval
üzerine yağlıboya,
75 x 100 cm.,
Env. No. 12 / 2639.

Hümâyûn mezunu Hüsnü Yusuf (1817 – 1861), aynı okulda resim öğretmenliği yapmıştır. Avrupa'ya eğitim gören Hüsnü Yusuf'un portre ve manzaralar yaptığı bilinmektedir. Ayrıca mimari ile de ilgilenmiştir. Hüsnü Yusuf Bey'in resimleriyle İstanbul ve Anadolu'daki birçok tarihi yapılar belgelenmiştir.⁶

Askeri okullarda yetişen ressamlardan bir kısmı Osmanlı Sarayı'nda yaver ressam sıfatıyla görev almışlardır. Sultan Abdülmecid döneminde, Harbiye Mektebi'nde dördüncü sınıf öğrencisi olan Osman Nuri, yaver ressam olarak saraya alınmıştır. Sultan Abdülaziz döneminde ise Osman Nuri, Ahmed Ali (Şeker Ahmed Paşa), Yusuf Ziya ve Halil Beyler yaver ressamlar olarak görev yapmışlardır. Sultan II. Abdülhamid döneminde de Ahmed Ali, Hüseyin Zekai, Ahmed Emin (Servili) ve Mustafa Vasfi Beyler bu görevi yürütmüşlerdir.

Milli Saraylar Tablo Koleksiyonu'nda Türk resminin büyük ustalarının eserleri bulunmaktadır. Koleksiyon'daki Osman Nuri Paşa, Süleyman Seyyid, Halil Paşa, Hüseyin Zekai Paşa, Hoca Ali Rıza, Diyarbakırlı Tahsin, Mehmed Ali Laga gibi ünlü asker ressam, resimlerini adlarının yanına saray çevresine hediye edildiğini gösteren "kulları" sözcüğünü ekleyerek imzalamışlardır. Bunlar arasında Diyarbakırlı Tahsin'in, *Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Dâiresi Resimhânesinde Sûvârî Yüzbaşı Tahsin ve Osman Nuri Paşa'nın Ressam Mirlivâ Nuri imzaları dikkat çekmektedir.*

Koleksiyon'da Türk resminin büyük ustalarının ve onların yetiştirdiği ünlü ressamların eserleri bulunmaktadır. Bu eserler, asker ressam kuşağının yetişme sürecinin görsel belgeleridir. Hoca Ali Rıza'nın hocaları Osman Nuri Paşa ile Süleyman Seyyid, Hüseyin Zekai Paşa'nın hocaları Osman Nuri Paşa ve Şeker Ahmed Paşa, Mehmed Ali Laga'nın hocası Hoca Ali Rıza, Nazmi Ziya (Güran)'nın hocası Hoca Ali Rıza, Nureddin (Akbal)'ın hocaları Osman Nuri Paşa ile Hoca Ali Rıza, Diyarbakırlı Tahsin'in hocası Hoca Ali Rıza'dır. Osman Nuri (1836-1906), Harbiye Mektebi'nin dördün-

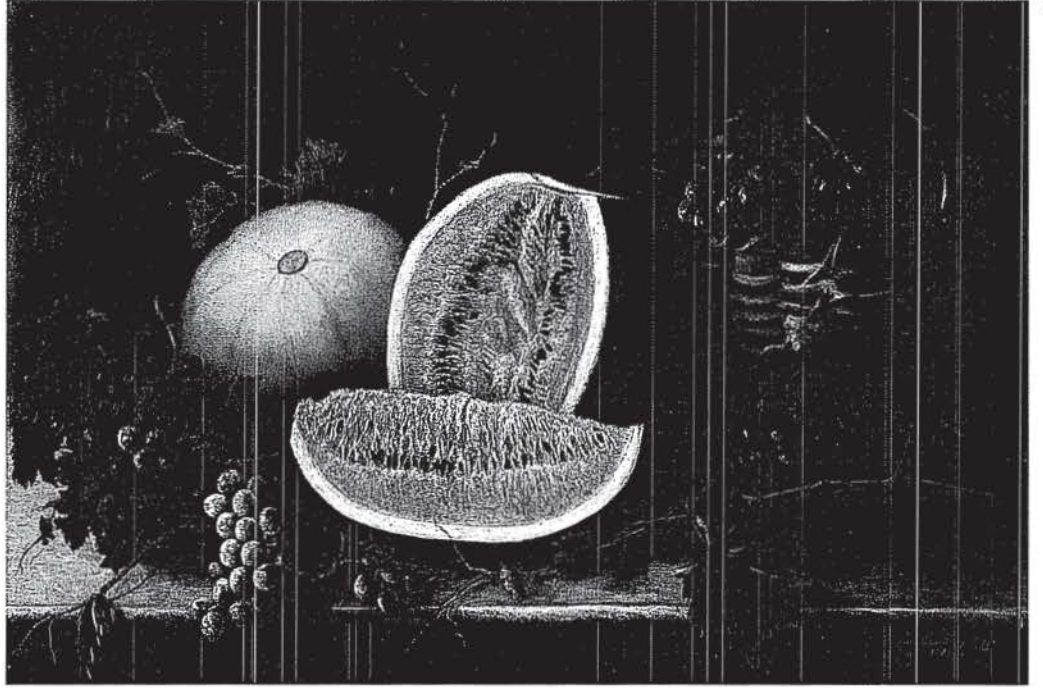
2

3

cü sınıfında öğrenci iken 1856/1857 yılında Saraya yaver ve ressam olarak alınmıştır. Harbiye'nin piyade sınıfından mezun olan Osman Nuri (Paşa), görevini Sultan Abdülmecid'den sonraki Sultan Abdülaziz döneminde de sürdürmüştür. Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne ve Mekteb-i İdâdî-i Şâhâne'de resim öğretmenliği yapmıştır. Vazifesine bağlılığı ve öğrencilerine desteği ile dikkat çekmiştir. İdâdi sınıflarda resme

1 Şeker Ahmed Ali Paşa,
Karpuz Dilimli Natürmort,
1893, tuval üzerine
yağlıboya, 72.5 x 99.5 cm.
Env. No. 3/ 281.

yetenekli gençleri Harbiye'de resimhaneye devam ettirmiştir. "Nuri Paşa, bir zabıt için resim yapmamanın bir kusur, resimden anlamamanın büyük bir irfan noksanlığı olduğuna kat'i bir kanaatle hüküm vermiş hocalardandı. Derslerde de daima, ordu-da el-işlerinde meharetli zabıtların kıymetlerinden itibarlarından bahsederdi. Güzel ve doğru krokilerin meslekteki derece-i lüzûmunu munis lisanının tatlı ahengiyle anlatarak genç ruhlara karşı sevdirmeye, sanat zevkini tatdırmağa çok dikkat eder ehemmiyet verirdi... Harbiye'de son sınıf talebelerine birer tablo yaptırmak madalyalarla taltif ettirmek onun en zevkli bir muvaffakiyetini teşkil ederdi."⁷

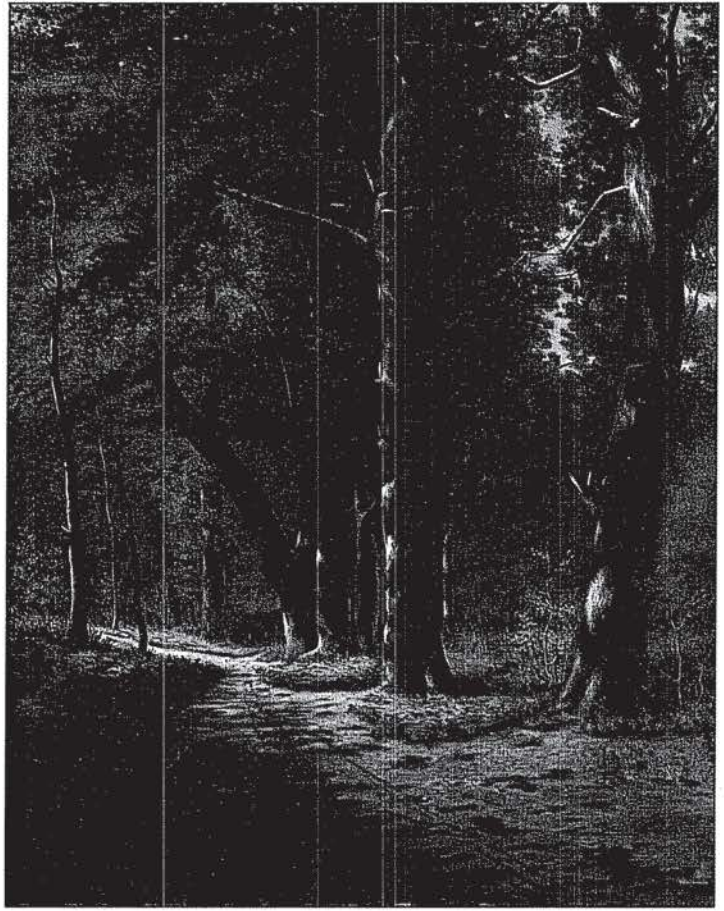
Harbiye Mektebi'nden en üst derece ile diploma olan Ahmed Ali (1841-1907), 1863/1864'de Sultan Abdülaziz'in emriyle devlet hesabına Paris'e resim öğrenimine gönderilmiştir. İstanbul'a döndükten sonra çeşitli okullarda resim öğretmenliği yapmıştır. 27 Nisan 1873'te Sultanahmed Mekteb-i Sanâî'de dönemin yerli ve yabancı sanatçıların eserlerinden oluşan bir sergi düzenlemiştir. 1 Temmuz 1875'te buna benzer ikinci sergisini Çemberlitaş'taki Dârülfünûn'da açmıştır. 1873 yılındaki sergisinin başarısı sebebiyle Sultan Abdülaziz tarafından 1873/1874'de yaverliğe atanmıştır. Yaver Ahmed Ali, hocası Jean-Léon Gérôme'un kayınpederi Adolphe Goupil'in galerisinden aldırıldığı tablolarla saray tablo koleksiyonunun oluşumuna katkı sağlamıştır. 1896/1897'de ölümüne kadar sürdürdüğü Saray Yabancı Konuklar Teşrifatçılığı'na (Misâfirîn-i Ecnebiyye) getirilmiştir. Şeker Ahmed Paşa, Mercan'daki konağında bir atölye kurmuştur. "Şeker Ahmed Paşa vazifesinin ağırlığı dolayısıyla kendini kırlara atamadı. O ancak Mercan'daki konağında ve ancak tatil günlerinde büyük natürmortlar yaptı. Bilhassa meyva resimleri yapmağa çok severdi. O hasreti olduğu yeşil ormanları da bu atölyesinde yapmağa mecbur kalmıştı."⁸

Süleyman Seyyid (1842-1913), resme olan ilgi ve yeteneği sebebiyle Sultan Abdülaziz tarafından Paris'e resim eğitimine gönderilmiştir. Paris'ten döndükten sonra hocası Osman Nuri Paşa'nın yardımcılığını yapmıştır. Daha sonra Harbiye, Kuleli Askeri

Lisesi ve Askerî Tıbbiye'de resim öğretmenliği ve çeşitli okullarda Fransızca öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. Süleyman Seyyid'in vefatı sebebiyle yayınlayamadığı *Fenn-i Menâzır* adlı kitabı, perspektif konusundaki hassasiyetini gösteren bir örnektir. "Üsküdar'da Nuhkuyusu'nda ahşap bir evde oturan sanatçı, filozof adını verdiği eşeğine binerek ilham aldığı Çamlıca, Kısıklı, Bulgurlu, Alemdağı gibi yerlere giderek açık havada resim yapmıştır." Askeri mekteplerde kırk altı sene kadar devam eden hocalık hayatı onun şevk ve gayretle dolu ayrı bir tarihçedir. (1910) senesine kadar yetişen zabıtlar ve doktorlar Süleyman Seyyid'i pek yakından tanırlar. Tatlı hikâyeleri, filozofane mütalâaları, devri tenkit edici nükteli sözleri ile talebelerin fikirlerine nur veren, istikbale emniyet uyandıran bir hocadır... Süleyman Seyyid eski tıbbiye talebeleri tarafından (Metrologiste) namile yâd edilir. Ona bu ismi verdiren menâzır da (Leonard de Vinci) den fazla bir tenasüp gösterişidir."⁹

Hoca Ali Rıza (1858-1930), resim yeteneği sebebiyle mezun olduğu Harbiye'de hocası Osman Nuri Paşa'nın yardımcısı olarak görev yapmıştır. Daha sonra Mekteb-i Harbiye Matbaası serressamlığına getirilmiştir. Harbiye Mektebi'nde Meşrutiyet sonrası "Şehzâdegân" eğitimi için oluşturulan sınıflara resim dersi vermiştir. Harbiye'deki bu görevinin yanı sıra, Darüşşafaka'da parasız resim dersleri vererek gençlerin yetişmesine katkı sağlamıştır. Mekteb-i Harbiye zâdegân sınıfından 1894'de mezun olan Celal Esad Arseven, okulun resim eğitimi ile bilgi vermektedir: "Mektepteki Hünkâr dairesinin büyük salonu resme tahsis edilmiştir. Talebeler arasında resme hevesi ve istidadı olanlar burada yağlıboya resme çalışırlardı. Bunlar rüştiye ve idadilerde de resim dersi görerek hayli ilerlemiş olanlardı. Şeker Ahmed Paşa ve o zaman kolağası olan Üsküdarlı Ali Rıza Bey gibi tanınmış hocaların nezareti altında çalışan bu talebeler artık yalnız büyük kitâda yağlıboya tablolar yapıyorlardı. Fakat, insan resimleri yapmaz ve canlı modelden çalışmazlardı. Fotoğraflardan büyütme veya basma resimlerden kopya etmek suretiyle yapılan bu resimler Göksu, Kâğıthane, Kız Kulesi, Beylerbeyi Sarayı, ormanlık gibi sırf manzara, meyve ve çiçek resimleri idi. İnsan resimleri ile kompozisyon yapılmazdı. En ufak tafsilatına kadar işlenen bu resimler bir sanat eserinden ziyade boyanmış birer fotoğrafı mahiyetinde idiler. Yapılan bu resimlerden her intihap olunanları her sene yaldızlı ve tepesi armalı çerçevelere geçirilerek padişaha takdim edilir ve altlarına kulları diye imza edilmiş olan bu eserlerin sahiplerine İhsân-ı Şâhâne olarak paralar gönderilirdi."¹⁰

Askeri okullarda verilen resim eğitiminde resimler, doğadan değil de fotoğraftan büyütme ya da baskı resimlerden kopya etmek suretiyle yapılmıştır. Milli Saraylar Tablo Koleksiyonu'nda askeri okullarda verilen resim eğitiminin örneklerine

2 Süleymân Seyyid,
Ormanda Karaca,
H.1312 / M.1894-1895,
tuval üzerine yağlıboya,
98.5 x 78 cm.,
Env. No. 11/ 1455.

yansıtan eserler bulunmaktadır. Koleksiyon'da Salih, Davud, Hayri (Sultan Selimli), Hüsnü, Rıfka gibi askeri okul öğrencilerinin resimleri bulunmaktadır. Bu resimlerin bir kısmı öğrenci resmi niteliğindedir. Bu genç ressamlardan bazıları eserlerini, saray çevresine hediye edildiğini gösteren "kulları" sözcüğünü adlarının yanına ekleyerek imzalamışlardır. Sanatçı bilincine erişmemiş genç ressamlardan bazıları da tablolarını imzalamamış ya da tablonun arka yüzünde tuvale ya da şaseye imzalarını atmışlardır. Asker ressamların akademik gelenek doğrultusunda yapmış olduğu bu eserlerin pek çoğu manzara konuludur. Manzaraların kompozisyon şemaları birbirine benzerdir. Kompozisyonda genellikle ağaçlar arasında bir yapı ile durgun bir su ya da bir akarsu görünümü betimlenmiştir. Bu manzaraların birçoğu kartpostalları çağrıştırmaktadır. Bazı manzaraların kompozisyonlarında kasır, köşk, köprü, cami, türbe, sokak ve çeşme gibi mimari görünüm yer alır. Bazılarında da insan ve hayvan figürleri bulunur. Asker ressamların eserlerinden birkaçı ise figür resmidir.

Osmanlı padişahları sanat eğitiminin gelişmesi, yurtdışına öğrenci gönderilmesi, sanatçılara siparişler verilmesi, sergilerden eser satın alınması ve yetişen sanatçıların sarayda ya da okullarda görevlendirmesi gibi ardı sıra gelişen yeni kültürel atılımları ile Batılı anlamda Türk Resminin en büyük destekçisi olmuşlardır. Saray'ın desteğiyle gelişen sanat ortamında sanatçıların eserlerini üretecekleri ve sergileyecekleri mekânlar kısıtlıdır. Önceleri sergi açma bilinci gelişir ve izleyici bulmanın güç olduğu bu dönemde çoğu okul salonlarında karma sergiler düzenlenir.

Sultan Abdülaziz döneminde, saray mensuplarının sergileri ziyaret ederek beğendikleri yapıtları satın aldıkları görülür. Nitekim Sultan Abdülaziz, Şeker Ahmed Paşa'nın İstanbul Darülfünun'unda 1 Temmuz 1875 yılında düzenlediği ikinci sergisindeki pek çok tabloyu saraya getirterek incelemiştir. Sultan Abdülaziz, sergilere katılan sanatçıları, mükâfatlar vaat ederek desteklemiştir. Düzenlenen sergilerden Saraya satın alınan tablolar, saltanat armalı çerçeveler ile Saraya asılmıştır.

Batı etkisindeki Türk resmi, kendi kurallarını oluşturmuş ve sanatçıların yetiştiği sosyokültürel ortama paralel olarak özgün biçimler yaratılmıştır. Türk ressamlarının yapıtlarında manzara teması, Batılı ressamlardan farklı bir anlayışla yansıtılır. Böylece 19. yüzyılın son yarısında Türk manzara resmi büyük bir gelişme gösterir. Türk manzara ressamlığında gravür ya da fotoğraftan yararlanarak çalışma ya da doğrudan doğadan gözleme dayalı çalışma yöntemleri uygulanır. Ressamlarımız sarayın beğenisine uygun eserlere ulaşmaya çabalamışlardır. İnsan figürüne ölçülü yer verilmiştir. Ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren natürmorta duyulan ilgi artmıştır ve ayrıca resim eğitiminin yapıldığı askeri ve sivil okullarda sergi etkinlikleri ile eleştirel tartışmalar görülmeye başlamıştır.

Resim eğitiminin kurumlaşmasında ve ilk Türk ressamlarının yetişmesinde askeri okulların ve bazı sivil idâdilerin önemli yerleri vardır. Bununla birlikte genç sanatçıların Batının sanat merkezlerine yollanması Türk resminin gelişimi açısından dikkate değer bir diğer olgudur. 19. yüzyılda eğitim için Avrupa'ya giden Türk öğrencileri, eğitimlerinde modelden figür ve nesne çalışmaları yapmayı öğrenmişlerdir. Ayrıca doğadan gözleme dayalı manzara çalışmaları yapmışlardır.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında İstanbul'un sanat ortamında Türk ressamları, resim tekniğini geliştirmek için yerli ve yabancı yayınları takip etmişlerdir. Bu durum, resim tekniğine verdikleri önem ve duyarlılığı göstermektedir. Askeri okul-

lardan başlayarak yaygınlaşan sanat eğitimi, Sanâyi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Müdürlüğünü Avrupa'da eğitim görmüş ressam Osman Hamdi Bey'in yaptığı Sanâyi-i Nefise Mektebi'nin atölyelerinde figür anatomisi ve portre sorunlarına önem verilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Batılı anlamda resim yapan Türk ressamlarının sayısı artmış ve düzenli sergiler açılması için Türk sanatının ilk birliği olan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti tarafından ilk uğraşlar verilmiştir. "Askeri ve sivil okullara bakıldığında gençler kendi kapalı ortamlarının sınırları içinde, sanatın coşkusunu resim üretimiyle paylaşmaktadırlar... Sanatla yakından ilgilenen padişahların ve veliahdların yaşadığı saray mekânına sunulacak bir resim yapma gayretindeydi ressamlar. Kuşkusuz büyük bir onurdur bir sanatçının resminin saraya girebilmesi. Önemlisi ise kazanılan ödüdür. Padişahın beğenisine hitabeden bir resim sanatçısına yeni bir ufuk, Avrupa'da resim öğrenimi kazanma olanağı sağlamaktaydı."¹¹

Sanâyi-i Nefise Mektebi'nde 1885 yılından itibaren yıllık sergiler açılmıştır. Sergiler, figür resmine ilgiyi ve biçim arayışlarını yansıtmaktadır. Bu dönemde 1901, 1902 ve 1903 yılında olmak üzere üç kez düzenlenen İstanbul Salonu sergileri gibi düzenli sergiler açılmıştır. Dönemin gazetelerinde de resim sanatına ve düzenlenen sergilere ilgiyi yansıtan yazılar çıkmıştır. Böylece düzenlenen sergiler, Türk resminde ilk eleştirilerini şekillendirmiştir. Sanâyi-i Nefise Mektebi'nde açılan Avrupa Sınavını kazananlar, 1910 yılında Avrupa'ya eğitime gönderilmiştir. I. Dünya Savaşı sebebiyle yurda dönüşlerinde Sanâyi-i Nefise ve İnşaat Sanayi-i Nefise Mektebi'nde görev almışlardır. 1914 kuşağı sanatçılarının bir kısmı Sanâyi-i Nefise Mektebi'nden mezundur. Bir kısmı ise Mekteb-i Bahriyye'den mezun olduktan sonra ordudan ayrılıp Sanâyi-i Nefise Mektebi'nde eğitim görmüştür. 1916 yılından itibaren de her yıl Galatasaray Lisesi'nde sergiler düzenlenmişlerdir. Avrupa'dan dönüşlerinde izlenimciliği Türk resmine taşıyan 1914 kuşağı sanatçıları, Cumhuriyet dönemi Türk ressamlarının yetişmesinde önemli rol oynamışlardır.

Dipnotlar

- 1 Mustafa Cezar, *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, Erol Kerim Aksoy Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, I, 92.
- 2 a.g.e, s. 384.
- 3 a.g.e, s. 384.
- 4 a.g.e, s. 390.
- 5 Ahmet Öner Gezgini, *Akademi'ye Tanıklık 1: Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar Resim ve Heykel*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 137-138.
- 6 Gülsen Sevinç (Kaya), *Sultan Abdülaziz ve Plastik Sanatlar*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, s. 15-16.
- 7 Sami Yetik, *Ressamlarımız*, İstanbul 1940, I, 40.
- 8 S. Pertev Boyar, *Türk Ressamları Hayatları ve Eserleri*, Jandarma Basımevi, Ankara 1948, s. 39.
- 9 Sami Yetik, a.g.e, s. 65.
- 10 Naciye Turgut, "Üsküdarlı Ressam Hoca Ali Rıza Bey (1858-1930)", *Hoca Rıza (1858-1930)*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul 2004, s. 50.
- 11 www.turkresmi.com